

Развитие системы образования взрослых Венгрии анализировалось по следующим критериям: политика, управление, финансирование, вовлеченность взрослого населения в образование взрослых и качество. Выявлены следующие особенности развития образования взрослых в Венгрии: постоянное совершенствование нормативно-правового обеспечения образования взрослых, четкая сеть учреждений, обеспечивающих контроль за образованием взрослых, различные пути финансирования и создание системы организаций для обеспечения качества.

Ключевые слова: образование взрослых, развитие, Венгрия, законодательное обеспечение, качество образования взрослых.

SUMMARY

Hodlevska Kateryna. Adult Education Development in Hungary (second half of XX - beginning of XXI century).

The research aim is to identify adult education features in Hungary on the basis of an initial analysis of socio-economic, socio-cultural processes, its formation and development. To achieve this aim were used methods of retrospective, comparative and systematic analysis. The adult education system development in Hungary was analyzed according to the following criteria: policy, management, funding, adult involvement in adult education and quality. It was determined that the main aim of adult education in Hungary are: initial training, professional training, correction of violations, professional knowledge and competences development, increasing employment opportunities, lifelong learning. The following features of adult education development in Hungary were identified: continuous improvement of the legislative bases for adult education (Laws "On National Education" (1993), "On Adult Education" (2001), "On Adult Education" (2013), Resolution "Recovery Strategy on professional education and training programs for adults" (2019) etc.), a clear network of institutions providing control and quality assurance for adult education (National Employment Service; Adult Education and Professional Training National Bureau; Adult Education and Professional Training Department), various ways of financing (individual, private, state) and creating a system of institutions for quality assurance (National Institute of Adult Education, Lifelong Learning Network University, Association for Continuing Education, Hungarian Society of National Secondary Schools). Further research prospects lie in exploring the possibilities of creative use of the progressive ideas of Hungarian experience for adult education development in Ukraine at different levels.

Key words: adult education, development, Hungary, legislative regulation, adult education quality.

УДК 378 (410)

Іванова Вікторія

Мукачівський державний університет

ORCID ID 0000-0003-3954-9407

DOI 10.24139/2312-5993/2019.09/022-036

ФОРМИ І МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТАХ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ І ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ

Система підготовки фахівця дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північній Ірландії набула статусу однієї з найкращих у світі, що дозволяє їй бути конкурентоспроможною на ринку освіти. У статті виокремлено

найновіші чисельні форми й методи навчання, зокрема, електронне дистанційне навчання, інтерактивне навчання, побудову навчання на дослідницькій діяльності, урахування активної участі студентів у навчальному процесі. Схарактеризовано форми і методи підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії. Обґрунтовано необхідність ретельного вивчення продуктивних ідей підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти і впровадження їх у навчальний процес ЗВО України. Визначено такі риси діяльності вихователя-дослідника: уміння міркувати в дослідній роботі над власними діями, критично ставитися до зв'язку політики з освітою, що має бути вже в процесі планування дослідницької діяльності. Визначено дослідницьку діяльність фахівця як систематичний пошук нового знання.

Ключові слова: форми і методи навчання, Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії, підготовка, майбутні фахівці, дошкільна освіта, риси діяльності вихователя-дослідника, дослідницька діяльність фахівця.

Постановка проблеми. У Сполученому Королівстві Великої Британії і Північній Ірландії забезпеченню якісної професійної підготовки фахівців дошкільної освіти сприяє створення рефлексивного середовища, основними рисами якого є: створення проблемної ситуації, організація співпраці учасників навчального процесу, а також таких взаємин, за яких один студент буде використовувати досвід іншого, застосовуючи різні форми організації навчально-виховного процесу в педагогічних закладах вищої освіти (Мельник, 2017, с. 318).

Мета статті – схарактеризувати форми і методи підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії.

Аналіз актуальних досліджень. Різні аспекти проблеми підготовки майбутніх фахівців в університетах Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії вивчали вітчизняні дослідники: Н. Авшенюк, Н. Варга, І. Задорожна, О. Повідайчик, І. Попович, Л. Пуховська, Н. Рокосовик, А. Сбруєва та ін. Особливо багаті й давні традиції в цьому плані має Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії: Р. Барнет, С. Борг, Р. Гріффітс, Е. Дженкінс, Л. Елтон, М. Хенкель, М. Хіллі та ін. Опрацювання результатів аналізу праць зазначених учених дає можливість визначити різні аспекти проблеми підготовки майбутніх фахівців в університетах Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії у ЗВО.

Методи дослідження. У статті використано методи дослідження: теоретичні (аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури), для обґрунтування вихідних положень дослідження; інтерпретаційно-аналітичний метод, на основі якого вивчаються українські й зарубіжні джерела із застосуванням синтезу, аналізу, систематизації та узагальнення; метод порівняльно-історичного аналізу, для виявлення методологічних підходів у підготовці вчителя дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північній Ірландії.

Виклад основного матеріалу. Значну роль у навчальному процесі в Сполученому Королівстві Великої Британії і Північній Ірландії відіграє лекція як форма навчального процесу.

Основна мета лекції допомогти студенту зорієнтуватися в значній кількості матеріалу обраного ним напрямку дослідження. У лекції дається базова інформація про предмет, що вивчається (Чертовских, 2003, с. 73-77). Британські лекції значно відрізняються від українських, де лектор лише подає інформаційний матеріал. У Сполученому Королівстві Великої Британії і Північній Ірландії студенти на лекції беруть активну участь. Взагалі, у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північній Ірландії практикуються лекції, які вимагають попереднього обговорення окремих предметів у зв'язку з тим, що студенти повинні мати певні знання для сприйняття матеріалу лекції. Тому напередодні лекції студенти отримують «роздатковий» матеріал (5–8 друкованих сторінок), який містить основні положення теми, що вивчається, що містить малюнки, формули. У цей конспект студенти вносять свої записи, роблять позначки, готуючись до лекції. Але студенти не звільняються від складання конспекту під час читання лекцій професором, адже зрозуміло, що в навчальній роботі студентів та їхній подальшій діяльності велике значення має вміння вести записи, вибирати головне, розподіляти матеріал певним чином. Досить часто на лекціях використовують метод «гудучі групи» (buzz groups) (робота в малих групах по 7–8 осіб). При цьому викладач формулює завдання, що передбачає альтернативні підходи (а отже, і його розв'язання), студенти їх обговорюють у групах, викладач на дошці фіксує результати дискусії в групах і робиться загальний висновок (Чертовских, 2003, с. 73-77). Залежно від фаху, програми тижневе навантаження у ЗВО Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії відрізняється. Так, при здобутті одних спеціальностей студенти мають відвідувати лекції впродовж усього тижня, інших – лише кількох годин на тиждень (більше часу відводиться на самостійну роботу). Особливістю лекцій у ЗВО Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії є великі класи (на лекції можуть бути присутніми понад 100 студентів, які конспектують матеріал). Нині у ЗВО Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії лекція залишається основною організаційною формою навчання (зовнішнє вираження узгодженої діяльності викладача та студента) і основним методом навчання (процес передачі й засвоєння знань, умінь шляхом використання певних прийомів).

Однією з форм організації навчального процесу у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії є семінари, до яких студенти готуються з метою обговорення та дискусії з певної проблеми предмета, що вивчається. Причому майбутні фахівці дошкільної освіти аналізують тему з різних точок зору і навчаються критично мислити. Семінари проводяться в групах, що об'єднують найбільше 20 осіб. На

семінарі виступає 2–3 студенти по 5 хвилин кожний. Далі йде обговорення виступів у вигляді дискусії (висловлення своїх думок). Щотижня відбуваються 2–3 семінари. Часто використовується метод «гудучі групи» (робота в малих групах по 4–5 осіб). Викладач формулює завдання, що передбачає альтернативні рішення. Дається 10 хв. для обговорення сформульованого викладачем завдання, розв'язання якого фіксується кожною групою на дошці, визначивши спільну думку. Далі йде загальне обговорення, у процесі якого виступає представник кожної малої групи з обґрунтуванням власної думки визначеної проблеми. Після цього викладач резюмує виступи кожної групи, оцінює їх, указує на недоліки, робить висновки (Чертовских, 2003, с. 73-77). Одним із методів на семінарському занятті використовується презентація, яка в британських ЗВО являє собою захист висновків, що отримані в процесі досліджень, у вигляді виступу перед аудиторією з обґрунтуванням власної позиції щодо досліджуваного питання. Отримані висновки в результаті проведених досліджень упродовж тривалого часу (місяць, семестр, рік) можуть оформлятися й у письмовому вигляді (доповіді, реферати, курсові роботи). У процесі презентації майбутній учитель вчиться переконливо відстоювати свою позицію, свою точку зору при виступі, вчиться грамотно дискутувати (Чертовских, 2003, с. 78-80).

Значне місце в процесі підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії посідають практичні заняття, лабораторні заняття, практикуми. Практичне заняття (лат. *practicos* – діяльний) – це навчальне заняття, призначене для того, щоб розглянути зі студентами теоретичні положення навчальної дисципліни та сформулювати розуміння й навички їх практичного застосування. Найчастіше на цих заняттях студенти працюють індивідуально, але є заняття, на яких потрібна взаємодія з іншими студентами, тобто робота може здійснюватися невеликою командою, або можуть майбутні вчителі працювати також парами. Практичні заняття визначаються для більшості курсів, у яких включено практичний елемент (*Methods and materials*). У процесі практичної підготовки майбутніх учителів відбувається формування дослідницьких умінь студентів, адже особливістю організації навчального процесу в навчальних ЗВО Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії є те, що все навчання має будуватися на дослідницькій діяльності (*research education*).

Виконуючи лабораторну (лат. *labor* – праця) роботу, студенти набувають практичних навичок роботи з лабораторним обладнанням, перевірки окремих теоретичних положень певної навчальної дисципліни. Лабораторні заняття проводяться в обладнаних навчальних лабораторіях або безпосередньо в умовах дошкільного закладу освіти. Кількість годин, відведених на лабораторні заняття, визначаються навчальним планом.

Кафедри ЗВО розробляють плани і методику проведення лабораторних занять (Повідайчик та ін., 2017).

Контроль знань, як форма навчального процесу студентів, визначається різними способами. У Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії використовується система банків: щоб здійснити контроль знань, необхідно з кожної дисципліни набрати відповідну кількість балів, за якими показник успішності може визначити не лише викладач, а й сам студент. Для проведення контролю знань студент може скласти екзамен:

– способом «відкритої книги», коли отримавши питання, майбутній учитель упродовж відведеного часу шукає відповіді на них у підручнику;

– способом «тривалих» екзаменів, коли, отримавши питання, студент готує матеріал цієї проблеми впродовж 2 тижнів у бібліотеці, а потім на екзамені відповідає на задані йому питання з цієї проблеми. Причому студенти вчать виділяти основний зміст з проблеми, оцінювати роботу з книгою. Може здійснюватися контроль знань студентів і за підвищеною шкалою балів. Це відбувається тоді, коли британські студенти розробляють спільні проекти зі студентами країн ЄС, здійснивши кооперування між університетами в межах програми Erasmus, що дозволяє майбутнім фахівцям дошкільникам упродовж тривалого часу (семестр, рік тощо) навчатися за кордоном (Чертовских, 2003, с. 80-81). Британські студенти при цьому вчать розробляти проекти, вивчають іноземну мову.

До професійної підготовки фахівця дошкільної освіти має відношення портфоліо – слугує контролем та оцінкою досягнень студента.

Останнім часом у центрі університетського навчання у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії представлена форма навчання через дослідження. У зв'язку з тим, що науково-дослідна робота ЗВО забезпечує розвиток економіки, збагачує культуру, визначає соціальний прогрес, вона є соціально-значимою та економічно доцільною складовою діяльністю людини. Серед загальних тенденцій розвитку вищої освіти (фундаментальність, гуманізація, інформатизації освіти, академічна мобільність студентів, стандартизація освітніх програм, використання прогресивних технологій підготовки, розвиток міжнародного співробітництва) можна визначити й тенденцію насичення освітніх програм науково-дослідним компонентом, збільшення обсягів фінансування наукових досліджень.

Як зазначають вчені Н. Варга, Н. Повідайчик, І. Попович, останнім часом у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії утверджується дослідницька парадигма, за якої засвоєння змісту матеріалу, виховання дослідницької культури й розвиток інтелекту є нерозривним процесом. Зокрема, нова парадигма в освіті культивує включення проектно-дослідницької діяльності в навчально-виховний процес. Британські вчені С. Борг та Р. Гріффітс вважають, що навчання, яке

має за основу дослідницьку діяльність має базуватися вже з першого курсу на дослідницькі досягнення (research-led), що мають спрямовуватися на: навчальний план кафедр ЗВО; у процесі навчання акцент робити на наукових досягненнях; у робочих програмах навчальних курсів навчання має бути орієнтоване на дослідження (research-oriented), а не на подачу готових знань майбутнім фахівцям дошкільної освіти; навчання має відбуватися як дослідження (research-informed), на думку вченого М. Хенкеля, педагоги університету мають бути дослідниками, у навчальний процес впроваджувати інноваційний досвід та інноваційні проекти (Повідайчик та ін., 2017).

Британський учений Л. Райс визначив такі риси діяльності вчителя-дослідника: уміння міркувати в дослідній роботі над своїми діями, критично ставитися до зв'язку політики з освітою, що має бути вже в процесі планування дослідницької діяльності (Rice, 2005, p. 74). Учені С. Борг, М. Сміт, С. Літл визначили дослідницьку діяльність учителя (teacher research engagement) як систематичний пошук нового знання (Borg, 2010). Отже, більшість учених Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії характеризують педагогічний процес і процес дослідження як єдине ціле.

Нині суспільству потрібні вчителі, вихователі, готові до дослідження в педагогічній діяльності, до аналізу навчально-виховного процесу в дошкільних установах. У зв'язку з цим, особливістю організації навчально-виховного процесу у ЗВО Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії є формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців дошкільної освіти, що відбувається:

– у процесі теоретичної і практичної підготовки, адже, як зазначають І. Козубовська, І. Попович, Н. Рокосовик, всі програми передбачають формування дослідницьких умінь і навичок студентів (курси «методи дослідження в системі освіти», «дослідження навчальних програм», «професійне дослідження», «природа педагогічного дослідження», «наукова методологія» та ін.). Більшою мірою це стосується магістрантів, але основи дослідницьких знань та вмінь закладаються вже в бакалавраті (Козубовська та ін., 2019, с. 9);

– виконання самостійної та позаурочної роботи шляхом застосування розроблених британськими вченими спеціальних стратегій (strategic research capacity) поетапного формування дослідницьких умінь фахівців, які закладені в усі види підготовки фахівців-дошкільнят Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії та здійснюється шляхом використання різноманітних методів. При застосуванні алгоритмічної стратегії – метод частково-пошуковий та метод проблемного навчання; при застосуванні творчої стратегії – методи й засоби: кейсів, презентації, групи Аберкромбі, тьюторство; участь у

наукових конференціях; наукові стажування; створення умов для реалізації студентами результатів своїх наукових розробок; підбір таких викладачів у ЗВО, які б здійснювали професійну підготовку вчителя-дослідника.

Схарактеризуємо методи, що сприяють підготовці фахівця-дослідника. Значну роль у виконанні наукової роботи відіграє метод проектів. Проектну діяльність (проект) студенти виконують у певній науковій групі факультету, використовуючи метод проектів. При цьому вони вчаться виконувати наукову роботу, формують свою точку зору (Повідайчик та ін., 2017). Проектна діяльність – метод, спрямований на створення нового продукту, на досягнення конкретного результату. В основу реалізації методу проектів лягли прагматичні ідеї американського філософа і педагога Д. Дьюї, який вважав, що умовами успішного навчання є проблемність навчального матеріалу, активність дитини, зв'язок навчання з життям дитини, грою, працею. Створення проекту дозволяє вчити майбутніх фахівців дошкільної освіти шукати інформацію, використовувати в роботі різні технології з метою проведення досліджень (аналізу, синтезу, висування гіпотези, узагальнення) (Енциклопедія освіти, 2008, с. 717-718). Реалізація проектних технологій вимагає від студентів: володіння методами дослідження – аналіз літератури, збір та обробка інформації, обґрунтування отриманих результатів; самостійно розв'язувати поставлені завдання.

У Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії останнім часом широко застосовується кейс-метод (case study). Це проблемно-пошуковий метод, який базується на ситуаціях і чудово підходить для розв'язання практичних завдань, сприяє застосуванню теоретичних знань (Мельник, 2017, с. 324).

У кейс-технологіях застосовується мозковий штурм, який сприяє розвитку креативності майбутніх фахівців.

Отже, проблемно-пошуковий кейс-метод, що являє собою ситуацію, яка виникає в педагогічній діяльності і над якою викладачі та студенти мають спільно працювати, сприяє розвитку в майбутніх фахівців самостійності.

У підготовці фахівця-дослідника дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії застосовується такий метод, як участь студентів у наукових конференціях, на яких обговорюються та розв'язуються питання педагогічного спрямування, питання розвитку дошкільної освіти, і яка допомагає студентам опанувати сучасними методами навчання і виховання дошкільників в умовах глобалізації та інтеграції, дозволяє орієнтуватися майбутнім вихователям у найновіших досягненнях науки з проблеми розвитку дошкільної освіти (Мельник, 2012, с. 82-86). На нашу думку, регулярна участь студентів у наукових конференціях сприятиме становленню фахівця-дослідника.

У групах М. Аберкромбі організуються дискусії (10–12 осіб). З цією метою групи отримують на лекції завдання (аналізу уроку чи-то перевірка певної роботи тощо). Далі йде дискусія (відбувається «боротьба думок»). Викладач лише спрямовує дискусію в потрібне русло.

У процесі роботи в групі М. Аберкромбі при проведенні дискусії студенти обмінюються думками, вчаться виступати, у них формується аналітичне мислення, проблема обговорюється з різних сторін. Для ефективного вироблення навичок застосовують тренінг (Гаргай, 2006, с. 129).

Як видно із зазначеного, одним із основних параметрів системи вищої педагогічної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північній Ірландії є підготовка до науково-дослідної роботи. З цією метою підвищується рівень розвитку вищої освіти на основі наукових досліджень, на основі посилення дослідницької спрямованості магістерських і докторських ступенів, на основі спрямування зусиль на забезпечення більш тісних зв'язків між вищою освітою і дослідницькими установами, підвищення якості дослідження (Саргсян, 2009, с. 88, 95, 97).

Отже, забезпечення професійної підготовки фахівців дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії пов'язане з дослідницькою діяльністю, яка розглядається як форма професійної педагогічної освіти. Серед інших традиційних функцій (здійснення навчання студентів, обслуговування суспільства) британські університети виконують і функцію проведення наукових досліджень, адже змінюються сьогодні акценти позиції сучасного фахівця Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії з функціонального виконавця на педагога-дослідника (*teacher researcher*), який володіє творчим потенціалом, здатністю до самоосвіти, рефлексивного мислення.

Однією з форм організації навчально-виховного процесу, за якою його учасники здійснюють навчальну взаємодію екстериторіально, є дистанційне навчання (ДН – *distance learning*), коли учасники територіально перебувають за межами можливої навчальної взаємодії і їхня присутність у певних навчальних приміщеннях закладу освіти не обов'язкова. Дистанційне навчання – це навчання без кордонів, відкрите й доступне, незалежно від того місця, де людина живе, навчається (Козубовська, 2013).

Статус Британської вищої освіти як світового лідера з надання послуг засобами ДН підтримують такі організації: Британська рада (The British Council), Академія вищої освіти Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії (The High Education Academy), Комітет об'єднаних інформаційних систем Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії (IJSC), Комісія з питань ДН (Online Learning Task Force). Вагомий внесок в удосконалення британської галузі ДН робить відділ «Навчання протягом життя із застосуванням технологій» (Technology-Assisted Lifelong Learning – TALL) при Департаменті неперервної освіти Оксфордського

університету (The University of Oxford's Department for Continuing Education) за сприяння Ради з фінансування вищої освіти в Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії (HEFCE).

У Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії кількість аудиторних занять в університетах значно менша, ніж часу, відведеного на самостійну роботу, яка відбувається індивідуально або в команді (team) – у складі групи студентів, коли студенти працюють над доповіддю або проводять дослідження, результати яких представляються в письмовому вигляді (есе, доповіді, наукової статті), або – у вигляді презентації (Чертовских, 2003, с. 78). Самостійна робота студентів виконується за завданням і при методичному керівництві викладача, але без його безпосередньої участі (Енциклопедія освіти, 2008, с. 804). Такий вид роботи визначено з метою: допомогти набуті студентам навички критичного аналізу для вирішення проблеми; розвинути навички дослідження студента; сформувані власну думку (Формы организации обучения в университетах Великобритании, 2018).

Одним із методів електронного навчання, що вимагає від студента доступу до інтернету, є онлайн-навчання. Ефективність організації онлайн-навчання як виду навчання на відстані залежить від:

- ефективної взаємодії викладача і студента;
- педагогічних технологій, які при цьому використовуються;
- ефективності методичних матеріалів і способів їх доставки;
- ефективності зворотного зв'язку (Кузнецова, 2013, с. 164-165).

Завдяки онлайн-навчанню студент завантажує з інтернету необхідні навчальні матеріали. Завдання для студентів викладач відправляє через онлайн портал, проводить онлайн-опитування. Онлайн-заняття можуть проходити шляхом прямих трансляцій, веб- або телеконференцій. Дистанційне навчання онлайн може відбуватися двома шляхами:

- синхронне навчання – це навчання, у якому студент бере участь разом із однокурсниками і викладачами у віртуальних класах (навчання, яке проводиться через інтернет), отримує зв'язок із викладачами, бере участь у дискусіях, але ці заходи відбуваються в певний призначений час;
- асинхронне навчання – опрацювання матеріалу відбувається студентом у власному темпі і відповідно до власного графіка. У доставці навчального матеріалу для асинхронних курсів онлайн-навчання важливу роль відіграють онлайн-бази даних, компакт-диски та DVD-диски, а також дошки оголошень та віртуальні бібліотеки (Ушкаленко та Зелінська, 2018).

Отже, онлайн-навчання являє собою один із методів електронного навчання, який забезпечує ефективність навчання на відстані, студент має можливість при цьому опрацювати матеріал у власному темпі і в зручний час для нього (Кучай, 2014; Кучай, 2010).

Поширеним методом в організації навчального процесу у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії є консультації одного-двох або групи студентів із тьютором, які спрямовані на вирішення проблем, що виникли при вивченні певного предмета або на пояснення завдання, яке виконує студент, чи-то певний науковий проект (Формы организации обучения в университетах Великобритании, 2018), тобто під час консультацій студент отримує відповідь на конкретні запитання. Отримуючи консультації, студент переважно долає труднощі, які виникають у процесі самостійного опрацювання навчального матеріалу.

Типовим англійським методом виховання й навчання, що виник у середньовічному англійському університеті, є тьюторський метод, сутність якого полягає в тому, що кожен студент прикріплюється до тьютора, який проводить із ним заняття (це може бути викладач, аспірант, фахівець-практик) (Корбут, 2017). Ми вважаємо, що тьюторство у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії сприяє поліпшенню організації навчання студентів, адже навчання відбувається в невеликих групах, що дозволяє студентам і викладачам перебувати в тісній взаємодії; майбутні фахівці вчаться добирати й аналізувати факти для виконання навчальної та наукової роботи.

З проведенням навчальних колективних дискусій і конференцій пов'язані педагогічні методи, які використовуються при дистанційному навчанні:

- навчання «одним одного» – це методи індивідуалізованого навчання, для яких характерні взаємодії одного студента з одним викладачем, які відбуваються за допомогою друкованих, аудіо-, відео матеріалів, навчальних матеріалів, що надходять з комп'ютерних мереж;

- навчання «одним багатьох» – в основі цього методу лежить надання викладачем навчального матеріалу студентам що в дистанційній освіті реалізується за допомогою технології: телефон та електронна пошти;

- навчання «багатьма багатьох» – методи, для яких характерна активна взаємодія між усіма учасниками навчального процесу на базі сучасних інформаційних технологій (Технологія модульного навчання).

У Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії у процесі підготовки фахівця дошкільної освіти застосовується така форма навчання, як мікрОВикладання – це викладання, що організовується і проводиться в лабораторних умовах. Воно використовується для демонстрації певних методів викладання, для відпрацювання педагогічних умінь: забезпечення роботи в групі для здійснення навчання й виховання. МікрОВаняття проводиться кілька разів, після першого відбувається обговорення, у процесі якого виявляються недоліки. Потім студент проводить повторно мікрОВаняття (фрагмент) з іншою групою дітей і здійснюється його обговорення. Далі дається майбутньому фахівцю 10-

15 хвилин на відпрацювання певного прийому до належного рівня. Отже, у процесі мікрОВикладання студенти працюють у групі, яка надає коментарі та пропозиції, студент, що проводить мікрОВаняття, відповідає конструктивним відгуком та коментарями до своїх однокурсників.

На мікрОВаняттях доцільно проводити відеозапис, що дозволяє майбутньому фахівцю дошкільної освіти багато разів переглянути необхідний фрагмент із наступним його аналізом і виявленням помилок. Взагалі, до мікрОВикладання як форми організації навчального процесу у ЗВО студенти ставляться позитивно.

Актуальною формою навчання фахівців дошкільної освіти в університетах Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії є так звана польова робота, тобто педагогічна практика в закладі дошкільної освіти, під час проходження якої відбувається закріплення знань, отриманих на лекціях, семінарах, практичних заняттях. Ефективним засобом безпосереднього зв'язку зі студентом під час занять є радіодопомога, яку застосовують деякі тьютори під час проходження педпрактики. У разі виникнення труднощів у певній ситуації це допомагає студенту-практиканту швидко прийняти рішення і вийти з них, аби їх не помітили діти (Сабірова, 2008).

При опрацюванні теоретичного матеріалу в процесі вивчення психолого-педагогічних та професійних дисциплін у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії використовують все більш актуальні методи інтерактивного навчання – робота в групах: ток-шоу, дебати, телешоу, які являють собою активну взаємодію: між викладачами і студентами, між студентами. У процесі застосування названих методів обираються студенти, що готують виступи з певних тем, а група бере участь в обговоренні проблеми, що вивчається. З числа викладачів обирається група «експертів», які можуть пояснити різні нюанси, що виникають у процесі обговорення проблеми (Козаченко, 2015).

Значну роль у підвищенні впевненості в собі студента та прояву ініціативи майбутнього фахівця дошкільної освіти відіграє метод шлях мовчання або замовчування, що базується на тому, що під час відповіді студента викладачу не слід виправляти його помилки і для цього його зупиняти. Викладачеві в цей час краще слід мовчати, адже це підвищує впевненість майбутнього фахівця в собі, а також рішучість у проявленні ініціативи студента, у якого формується вміння усно висловлюватися.

У навчальному процесі ЗВО Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії використовується інтерактивна лекція на основі кейс-методу, у процесі якої значна увага приділяється розвитку критичного мислення майбутніх фахівців дошкільної освіти та самостійній роботі студентів. Завдяки використанню інтерактивних технологій покращуються взаємини в групі, розвивається активність і співпраця,

зростає авторитет викладача як активного учасника колективного пізнавального процесу. Значна увага в процесі такого навчання приділяється самостійній роботі студентів, розвитку їх критичного мислення (Козаченко, 2015).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, система підготовки фахівця дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії, застосовуючи найновіші чисельні форми й методи навчання, зокрема, електронне дистанційне навчання, інтерактивне навчання, побудову навчання на дослідницькій діяльності, ураховуючи активну участь студентів у навчальному процесі, набула статусу однієї з найкращих у світі, що дозволяє їй бути конкурентноспроможною на ринку освіти. Тому їй потрібно ретельно вивчати, визначати прогресивні її ідеї і впроваджувати в навчальний процес ЗВО України.

ЛІТЕРАТУРА

- Мельник, Н. І. (2017). *Теоретичні і методичні засади професійної підготовки дошкільних педагогів у країнах Західної Європи* (дис. ... д-ра пед. наук). Умань (Melnyk, N. I. (2017). *Theoretical and methodological foundations of professional training of preschool teachers in the countries of Western Europe* (DSc thesis). Uman).
- Чертовских, О. О. (2003). *Межкультурная коммуникация как методологическая основа построения учебного процесса в университетах Великобритании и Российской Федерации* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01). Москва (Chertovskikh, O. O. (2003). *Intercultural communication as a methodological basis for the construction of the educational process in the universities of Great Britain and the Russian Federation* (PhD thesis). Moscow).
- Methods and materials.* Retrieved from: <http://www.manchester.ac.uk/study/undergraduate/teaching-learning/methods-materials/>.
- Повідайчик, О., Варга, Н., Попович, І. (2017). *Формування дослідницьких умінь студентів у вищих навчальних закладах Великої Британії*. Retrieved from: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/> (Povidaichuk, O., Varga, N., Popovych, I. (2017). *Formation of students' research skills in higher education institutions of Great Britain*. Retrieved from: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/>).
- Rice, L. (2005). Promoting positive values. In M. Cole (Ed.), *Professional Values and Practice*, pp. 54-74.
- Borg, S. (2010). *Language teacher research engagement*. London: Language Teaching.
- Козубовська, І., Попович, І., Рокосовик, Н. (2019). *Зміст, форми і методи підготовки педагогічних кадрів до науково-дослідницької діяльності у Великій Британії (методичні рекомендації)*. Ужгород (Kozubovska, I., Popovych, I., Rokosovuk, N. (2019). *Content, forms and methods of training pedagogical staff for research in the United Kingdom (guidelines)*. Uzhhorod).
- Енциклопедія освіти* (2008). К.: Юрінком Інтер (*Encyclopedia of Education* (2008). К.: Yurinkom Inter).
- Мельник, Н. І. (2012). *Формування професійної компетентності спеціалістів дошкільної освіти в організації здоров'язберігаючого педагогічного простору ДНЗ у вищих навчальних закладах Німеччини та США. Василь Сухомлинський у діалозі з*

- сучасністю: здоров'я через освіту: матеріали V Міжнар. та XIX Всеукр. пед. читань в м. Донецьку: [у 4 т.], 11-12 жовт. р. Донецьк, Т. 4, pp. 82-86 (Melnyk, N. I. (2012). Formation of professional competence of specialists of preschool education in the organization of health-saving pedagogical space of PEI in higher educational establishments of Germany and the USA. *Vasyl Sukhomlinsky in a Dialogue with the Present: Health through Education: Materials V Intern. and XIX All-Ukrainian. ped. readings in Donetsk: [in 4 volumes]., October 11-12. Donetsk, T. 4, pp. 82-86).*
- Гаргай, В. Б. (2006). *Развитие системы повышения квалификации учителей в Великобритании (конец XIX – конец XX вв.)* (дисс. ... доктора пед. наук: 13.00.01). Новосибирск (Gargai, V. B. (2006). *Development of a teacher training system in the UK (end of the XIX – end of the XX century)* (DSc thesis abstract). Novosibirsk).
- Саргсян, А. Л. (2009). *Реформування системи вищої освіти Великобританії в кінці XX – на початку XXI століття* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01). Луганськ (Sargsyan, A. L. (2009). *Reforming the UK higher education system at the end of the XX – beginning of the XXI century* (PhD thesis). Lugansk).
- Козубовська, І. В. (2013). Британський досвід дистанційного навчання. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота, Вип. 29, 67-69* (Kozubovska, I. V. (2013). The British experience of distance learning. *Uzhgorod University Scientific Bulletin: Series: Pedagogy. Social work, Issue 29, 67-69).*
- Формы организации обучения в университетах Великобритании.* Режим доступа: <https://edusteps.com.ua/blog/obuchenie-v-anglii/774-formy-organizacii-obucheniya-v-universitetah-velikobritanii.html> (*Forms of training organization at UK universities.* Retrieved from: <https://edusteps.com.ua/blog/obuchenie-v-anglii/774-formy-organizacii-obucheniya-v-universitetah-vebritanii.html>).
- Кузнецова, Н. (2013). *Дистанционное образование в Украине: проблемы внедрения и перспективы высшего образования.* Черкассы: ЧНУ им. Б. Хмельницкого (Kuznetsova, N. (2013). *Distance education in Ukraine: problems of introduction and prospects of higher education.* Cherkasy: CNU named after B. Khmelnytsky).
- Ушкаленко, І. М., Зелінська, Ю. С. (2018). Дистанційна форма навчання у вищих навчальних закладах України та інших країн світу. *Ефективна економіка, 4.* Режим доступа: <http://repository.vsau.org/getfile.php/16471.pdf> (Ushalkenko, I. M., Zelinska, Yu. S. (2018). Distance learning in higher education institutions of Ukraine and other countries of the world. *An efficient economy, 4.* Retrieved from: <http://repository.vsau.org/getfile.php/16471.pdf>).
- Кучай, О. В. (2014). *Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами мультимедійних технологій у вищих навчальних закладах Польщі.* Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А. (Kuchai, O. V. (2014). *Theoretical and methodological foundations for the preparation of future primary school teachers by means of multimedia technologies in higher educational establishments in Poland.* Cherkasy: Publisher Chabanenko Yu. A.).
- Кучай, О. (2010). Формирование информационной компетенции – одна из ведущих задач подготовки будущего учителя. *Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: "Педагогика и психология", 1 (1), 23-25* (Kuchai, O. (2010). Formation of information competence is one of the leading tasks of preparing a future teacher. *Science vector of Togliatti State University. Series: Pedagogy and Psychology, 1 (1), 23-25).*
- Корбут, О. Г. (2017). Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи. *Інформаційні технології і засоби навчання, Том 60, № 4, 58-76* (Korbut, O. G.

(2017). Distance Learning: Models, Technologies, Perspectives. *Information technology and training tools*, Vol. 60, No. 4, 58-76).

Технологія модульного навчання. Режим доступу: https://pidruchniki.com/10810806/pedagogika/tehnologiya_modulnogo_navchannya (Modular learning technology. Retrieved from: https://pidruchniki.com/10810806/pedagogika/tehnologiya_modulnogo_navchannya).

Сабирова, Д. Р. (2008). *Обеспечение качества непрерывного педагогического образования в Великобритании (вторая половина XX в.)* (дисс. ... доктора пед. наук: 13.00.01). Казань (Sabirova, R. (2008). *Quality Assurance for Continuing Teacher Education in Great Britain (second half of the XX century)*. (DSc thesis). Kazan).

Козаченко, І. В. (2015). *Інноваційні технології в системі підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Великій Британії та Україні (порівняльний аналіз)* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Переяслав-Хмельницький (Kozachenko, I. V. (2015). *Innovative technologies in the system of training of future foreign language teachers in the United Kingdom and Ukraine (comparative analysis)* (PhD thesis). Pereiaslav-Khmelnytskyi).

РЕЗЮМЕ

Иванова Виктория. Формы и методы подготовки будущих специалистов дошкольного образования в университетах соединенного королевства Великобритании и Северной Ирландии.

Система подготовки специалиста дошкольного образования в Соединенном Королевстве Великобритании и Северной Ирландии получила статус одной из лучших в мире, что позволяет ей быть конкурентоспособной на рынке образования. В статье выделены новейшие многочисленные формы и методы обучения, в частности, электронное дистанционное обучение, интерактивное обучение, построение обучения на исследовательской деятельности, учета активного участия студентов в учебном процессе. Охарактеризованы формы и методы подготовки специалистов дошкольного образования в университетах Соединенного Королевства Великобритании и Северной Ирландии. Обоснована необходимость тщательного изучения продуктивных идей подготовки будущих специалистов дошкольного образования и внедрение их в учебный процесс ЗВО Украины. Определены следующие черты деятельности воспитателя-исследователя: умение рассуждать в исследовательской работе над своими действиями, критически относиться к связи политики с образованием должно быть уже в процессе планирования исследовательской деятельности. Определена исследовательская деятельность специалиста как систематический поиск нового знания.

Ключевые слова: формы и методы обучения, Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии, подготовка, будущие специалисты, дошкольное образование, черты деятельности воспитателя-исследователя, исследовательская деятельность специалиста.

SUMMARY

Ivanova Victoria. Forms and methods of training of future preschool education specialists in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland universities.

The preschool education system in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland has become one of the best in the world, allowing it to be competitive in the education market. The purpose of the article is to characterize the forms and methods of preschool education specialists training in the United Kingdom of Great Britain and Northern

Ireland universities. The article outlines the latest numerical forms and methods of teaching, in particular, electronic distance learning, interactive learning, construction of training in research activities, taking into account active participation of students in the educational process. The forms and methods of pre-school education specialists training at UK and Northern Ireland universities are characterized. The necessity of careful study of productive ideas of preparation of future specialists of preschool education and their introduction into the educational process of higher education institutions of Ukraine is substantiated.

The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland has established a research paradigm in which assimilation of material content, cultivation of research culture and development of intelligence are an integral process. In particular, the new paradigm in education promotes inclusion of research and development activities in the educational process.

Nowadays, society needs educators who are ready to study in pedagogical activity, to analyze the educational process in preschool institutions. In this regard, we have identified the following features of the work of the researcher: the ability to think in research about their actions, to be critical about relation of the policy with education, which should already be in the process of planning research activity. The research activity of a specialist is determined as a systematic search for new knowledge. It is stated that most scientists in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland characterize the pedagogical and research process as one whole.

Key words: forms and teaching methods, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, training, future specialists, preschool education, traits of teacher-researcher's activity, research activity of the specialist.

УДК 378.14.015.62: 374.32

Наталія Коваленко

Сумський державний педагогічний

університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0003-2854-2461

DOI 10.24139/2312-5993/2019.09/036-047

КОМПЕТЕНТІСНА МОДЕЛЬ МОЛОДІЖНОГО ПРАЦІВНИКА: ДОСВІД ФІНЛЯНДІЇ

У дослідженні проаналізовано розвиток молодіжної політики Фінляндії в законодавчому полі. Наведено складові компетентнісної моделі молодіжного працівника – інструктора з питань молоді та громадськості, якого готує Народна школа Південної Остробонії (Фінляндія). Схарактеризовано область компетенцій інструктора для молоді та громади, яка складається з обов'язкового компетентнісного блоку (професійні вимоги в галузі освіти та менеджменту; керівництво особами, групами та громадами; сприяння росту та добробуту молоді; підтримка інклюзії та соціальне розширення можливостей молоді) та варіативного (здійснення волонтерської діяльності та діяльності в громадських організаціях; здійснення діяльності для людей похилого віку; керівництво самовираженням; супровід осіб, які потребують підтримки; планування бізнесу тощо). Проаналізовано можливості адаптації моделі як орієнтиру підготовки фахівця в рамках освітньо-професійної програми «Методика виховної роботи» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01– Освіта / Педагогіка.

Ключові слова: молодіжна робота, молодіжний працівник, складові компетенції молодіжного працівника, компетентність інструктора з молодіжної роботи в Фінляндії, магістерська програма «Методика виховної роботи»